

۲۰۱ ۶۵۳۲

بررسی بناهای
ارگ سلطنتی طهران « کاخ گلستان »
در گذر تاریخ

عباس خاکسار

سرشناسه	: خاکسار، عباس، ۱۳۴۸-
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی بناهای ارگ سلطنتی طهران (کاخ گلستان) در گذر تاریخ / عباس خاکسار.
مشخصات نشر	: تهران: فرهنگ صبا، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۳ ص.: مصور.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۲۳۶-۳۵-۵
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: کاخ گلستان (تهران)
موضوع	: Golestan Palace (Tehran)
موضوع	: کاخ گلستان -- راهنماها
موضوع	: ارگ سلطنتی تهران -- راهنماها
موضوع	: تهران -- آثار تاریخی
موضوع	: Tehran (Iran) -- Antiquities
رده بندی کنگره	: ۹۵۰.۲۰۷۵
رده بندی دیویی	: ۹۵۰.۱۲۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۰۹۱۳۶۵

ناشر: نشر فرهنگ صبا

بررسی بناهای ارگ سلطنتی طهران «کاخ گلستان» در گذر تاریخ

نویسنده: عباس خاکسار

چاپ و صحافی: هنگام بوک چاپ: اول ۱۳۹۸

شمارگان: ۱۵۰ نسخه شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۲۳۶-۳۵-۵

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۱۹	دیباچه
۲۱	مقدمه
۲۵	فصل اول: پیشینه تاریخی تهران
۲۷	مقدمه
۲۷	تهران پیش از ایجاد حصن شاه عباسی
۲۸	تهران در پیش از اسلام و قرون اولیه اسلام
۳۲	تهران در حصار شاه طهماسبی
۳۲	تهران در دوره صفویه
۴۰	تهران در دوره افغان‌ها
۴۴	تهران در دوره افشاریه
۴۴	تهران در دوره زندیه
۴۶	تهران در دوره قاجار
۵۵	تهران در حصار ناصری
۶۵	تهران، شهری نوین
۶۷	فصل دوم: شکل‌گیری و گسترش ارگ سلطنتی تهران در گذر تاریخ
۶۹	بناهای تیموری پیش از شکل‌گیری ارگ سلطنتی
۷۱	ارگ سلطنتی در دوره صفویه
۷۱	چهارباغ شاه‌عباس
۷۲	دروازه ورودی به چهارباغ شاه‌عباس
۷۵	قصر شاه سلیمان
۷۶	گذرگاه افغان‌ها
۷۸	ارگ سلطنتی در دوره زندیه
	بنای دوروی کریم‌خانی ۷۸

۷۹	حرم‌خانه (خلوت کریم‌خانی)
۸۲	دیوانخانه بزرگ
۸۳	بنیان میدان ارگ و سردر شمالی آن برای ورود به دیوانخانه ارگ سلطنتی
۸۳	خندق ارگ سلطنتی
۸۳	انسداد گذرگاه شمالی ارگ سلطنتی
۸۵	ارگ سلطنتی در دوره قاجار
۸۵	آقا محمدخان (۱۲۱۲-۱۲۰۰ ق)
۸۵	تزیینات در دیوانخانه بزرگ ارگ سلطنتی (ایوان تخت مرمر)
۸۶	کافرنگی آقا محمدخانی
۸۸	بالاخانه آقامحمداهی
۸۸	اطاق نداشتن
۸۸	تالار (قصر) گلستان
۹۰	فتحعلیشاه (۱۲۵۰-۱۲۱۲ ق)
۹۰	عمارت خورشید
۹۱	عمارت سروستان
۹۲	عمارت عشرت آئین یا طنبی
۹۳	عمارت بهشت آئین
۹۳	تالار (قصر) گلستان
۹۶	صرح مُمرّد
۹۷	توپ مروارید
۹۹	دروازه اسدالدوله یا دولت
۱۰۰	کاخ بلور (بهشت آئین)
۱۰۳	تالار الماس (منزل بابا شیخ، قصر شاه سلیمان صفوی)
۱۰۴	عمارت و حیاط چشمه
۱۰۵	خزانه
۱۰۵	تخت خورشید یا طاووس
۱۰۷	تخت مرمر
۱۰۹	منزل طاووس خانم تاج‌الدوله
۱۱۲	محمدشاه (۱۲۶۴-۱۲۵۰ ق)

- ناصرالدین شاه (۱۳۱۳-۱۲۶۴ ق) ۱۱۷
- میدان ارگ ۱۱۸
- باغ گلشن ۱۱۸
- سردر شمالی میدان ارگ (عمارت سردر، درب سعادت، عالی قاپو) ۱۲۰
- سردر جنوبی میدان ارگ (سردر نقاره‌خانه) ۱۲۵
- دفتر بانه یا دفتر استیفا ۱۲۸
- صندوق مدالت ۱۳۰
- تلگربخانه میدان ارگ ۱۳۲
- اتاق (تالار) خالری ۱۳۳
- باغ گلستان و دیو خانچه حرم مرمر ۱۳۸
- کلاه‌فرنگی چهل‌ستون - وبی ۱۳۸
- عمارت خروجی ۱۳۹
- طاق موزه (موزه اسلحه) ۱۴۱
- کتابخانه سلطنتی ۱۴۱
- رختدارخانه و صندوقخانه (بنای دوروی کریم‌خان) ۱۴۳
- دریاچه ۱۴۳
- تلگرافخانه (طاق نقاش‌خانه) ۱۴۴
- آبدارخانه ۱۴۶
- عمارت بادگیر ۱۴۷
- نارنجستان وسط باغ سلطنتی ۱۵۴
- عمارت عاج (توسعه عمارات سلطنتی) ۱۵۸
- عکاس‌خانه ۱۶۰
- توسعه موزه قدیم ۱۶۲
- شمس‌العماره ۱۶۲
- تکیه دولت (تکیه مبارکه دولتی، تکیه همایونی، تکیه دولتی) ۱۶۷
- نارنجستان ۱۶۹
- تغییرات در تالار عاج و عمارت خروجی ۱۷۰
- موزه جدید (سررسا، تالار سلام (تالار تاج‌گذاری)، تالار آینه، کتابخانه سلطنتی) ۱۷۱
- تخریب سازه میانی باغ سلطنتی (بنای دوروی کریم‌خانی، تالار (قصر) گلستان، عمارت

۱۷۸	خروجی)
۱۷۹	تالار برلیان
۱۸۳	سردر شمس‌العماره (باب عالی، سردر الماس جدید)
۱۸۴	اتصال حوض‌های وسط باغ سلطنتی و حذف باغچه بین آن‌ها
۱۸۵	کاخ ابیض
۱۸۸	حذف پلکان جلوی ایوان شمس‌العماره
۱۹۰	اندرونی (حرم‌سرا)
۱۹۰	عمارات مهد علیا (منزل طاووس خانم تاج‌الدوله)
۱۹۰	برج قزل اطاق و عمارت محمدتقی میرزا حاکم دارالخلافه طهران
۱۹۱	مارباز حوگیا واقع در عمارات فروغ‌السلطنه (جیران)
۱۹۵	سردر الماسیه (باب عالی، سردر الماس قدیم)
۱۹۶	اندرونی (سردر فرح‌آباد)
۲۰۱	خوابگاه وسط سباط اندرونی (فرح‌آباد)، کو شک همایونی
۲۰۳	کوچه درب اندرون
۲۰۸	مظفرالدین شاه (۱۳۲۴-۱۳۱۳ ق)
۲۰۸	ارگ سلطنتی در دوره مظفرالدین‌شا
۲۰۹	ساخت قصر ملکه در اندرونی (فرح‌آباد)
۲۱۰	تعمیر تکیه دولت
۲۱۱	ارگ سلطنتی در دوره محمدعلی شاه (۱۳۲۷-۱۳۲۴ ق)
۲۱۱	ارگ سلطنتی در دوره احمدشاه (۱۳۴۴-۱۳۲۷ ق)
۲۱۲	ارگ سلطنتی (کاخ گلستان) در دوره پهلوی (۱۳۵۷-۱۳۰۴ ش)
۲۲۲	ارگ سلطنتی (کاخ گلستان) در دوره جمهوری اسلامی
۲۲۲	سنگ مزار ناصرالدین‌شاه
۲۲۴	تخت مرمر فتح‌الشاهی
۲۲۷	فصل سوم: نتیجه‌گیری
۲۲۹	دستاوردهای پژوهش
۲۳۵	منابع
۲۴۱	نمایه

دیباچه

کتاب پیش رو به بررسی شکل‌گیری و روند ساخت‌وسازها در ارگ سلطنتی تهران می‌پردازد. ابتدا تاریخچه تهران و روند شهر شدن آن پیگیری می‌شود. دو عمارت، منزل باباشیخ و مهمانسرا که از بناهای شاخص دوره تیموری هستند، درون حصار شاه‌طهماسب صفوی قرار گرفته و جزو شهر تهران می‌گردند. در دوره شاه‌عباس صفوی چهارباغی درون شهر تهران احداث شده که مساحت آن دو برابر به‌اندازه ارگ سلطنتی و به‌نوعی سنگ بنای اولیه آن است. پس از احداث چهارباغ، بناهای عمومی نیز درون این حصار قرار گرفته که بعدها با تغییراتی از بناهای ارگ سلطنتی می‌شوند؛ بنای این ولین دستاورد این پژوهش، معرفی چهارباغ شاه‌عباس به‌عنوان ارگ سلطنتی است که و بنای آن متعلق به دوره تیموری هستند. روند گسترش و ساخت‌وسازها در ارگ از دوره صفویه آغاز می‌شود تا دوره قاجار ادامه می‌یابد ولی بیشترین تحولات منحصر به دوره ناصرالدین‌شاه قاجار است. در تمام طول مسیر این پژوهش، از منابع متنوع تاریخی، همچون اسناد، نقشه‌ها، نقاشی‌ها و کتب‌ها (دوره قاجار) استفاده شده و با تطبیق آنان با یکدیگر، علاوه بر ذکر تاریخ و علل احداث بنیه و تغییر و تحول و در بعضی موارد تخریبشان از دیدگاه تاریخ (نه معماری و بافت شهر)، به رفع اشتباهات تاریخی در این زمینه و تصحیحشان پرداخته می‌شود.